

Vem ska ta ansvar för välfärden? Hur ska relationen mellan den offentliga sektorn och den ideella sektorn se ut? Och är det de frivilliga som utgör skillnaden?

”Det handlar inte om röst eller service utan om både och”, hävdar Lars Pettersson, famna, i denna debattartikel. ”Det finns ett växande intresse för vad som kan åstadkommas av ideella föreningar, kooperativ, stiftelser, socialt företagande och andra former för att skapa verksamhet sin bygger på den vitala mixen av anställda och frivilliga”.

Frivilliga i välfärden ger vital mix

Debatten om hur var och en av oss förhåller sig till de klassiska välfärdsområdena är central. Själv har jag, liksom de allra flesta, välkomnat framväxten av de offentliga trygghetssystemen. Men också förvånats över dem som inte ser värdet av att enskilda människor i stiftelser och föreningar deltar i ett omfattande socialt arbete. Det finns dock sedan flera år en växande förståelse för att samhällets sociala insatser alltid kommer att kräva en blandning av anställda och frivilligt verkamma. Detta oavsett om verksamheterna sker inom den offentliga sektorn eller inom föreningslivet.

Om man ska tro de senaste årens forskning och studier växer omfattningen av de frivilliga insatserna. Samtidigt satsar vi mer på de offentliga välfärdssystemen än någonsin. Den som vill fördjupa sig i siffermaterialet kan besöka hemsidorna på Ersta Sköndal högskola, Stockholms handelshögskola eller Socialstyrelsen.

Lester Salamon, ansvarig för Johns Hopkins universitetets internationella jämförande studie om ”the non profit sector and government”, i vilken Sverige ingår, menar att den offentliga och den ideella sektorn snarare utvecklas tillsammans än i motsättning till varandra. Den ena ersätter inte den andra,

utan visar tecken på att vara varandras förutsättningar.

”den offentliga och den ideella sektorn snarare utvecklas tillsammans än i motsättning till varandra. Den ena ersätter inte den andra, utan visar tecken på att vara varandras förutsättningar”

Vem ansvarar för välfärden? Ett svar är att det gör vi alla. Och att vi genom val till riksdagen gett regeringen i uppdrag att ombesörja en allmän tillgång till ett omfattande vård-, skol- och omsorgssystem. Det är få som ifrågasätter denna ordning.

Men – utförandet av välfärdstjänsterna kommer framöver att ske genom fler aktörer såsom ideella organisationer, personalkooperativ, kommersiella företag etc. **All offentlig verksamhet som inte är myndighetsutövning kan utföras av andra, på uppdrag av stat, kommun och landsting. Men långt ifrån allt socialt arbete sker på uppdrag av den offentliga sektorn. Enskilda indivi-**

Lars Pettersson, Famna.

der och föreningar utvecklar och genomför betydande insatser på eget initiativ. Ibland därför att det är det bästa sättet att få något uträttat, ibland för att kommuner och landsting gör andra prioriteringar. Även med ett fortsatt starkt offentligt uppdrag inom välfärdsområdet behöver samhället erkänna, uppmuntra och ge stöd till egenorganiserade sociala insatser inom föreningar, stiftelser och kooperativa företag.

Som frivillig deltar man med sin kunskap och sin tid i den verksamhet man sökt sig till. Den aktive men obetalda ungdomsledaren eller medarbetaren på ett härbärge deltar vanligen i en strukturerad verksamhet, allt oftare rekryterad till uppgiften, tillsammans med någon ansvarig ledare. **Ledarskap av frivilliga börjar få sin rätta uppskattning och förståelsen för vad man kan åstadkomma med en**

genomtänkt och proffsig volontärgrupp ökar.

Oavsett om vi är på arbetet, i föreningslivet eller inom annan frivilligverksamhet vill vi veta vad som ska göras, vad som förväntas av oss och känna att de ansvariga ger oss bra förutsättningar att lösa vår uppgift.

Det ifrågasättande som tidigare fanns av frivilliginnsatser inom välfärdsområdena har avtagit i takt med att kunskapen om vad som görs eller kan göras av frivilliga vuxit. De senaste 15 årens forskning om frivilligorganisationernas roll inom välfärdsområdet har betydligt mycket. Arbete som utförts av anställda och frivilliga inom vård, omsorg och andra sociala tjänster har synliggjorts och vunnit respekt. Det gäller både opinionsbildning, kunskapsgenerering och praktiska sociala tjänster. Det handlar idag inte om röst eller service utan om både och. Det finns ett växande intresse för vad som åstadkoms av ideella föreningar, kooperativ, stiftelser, socialt företagande och andra former för att skapa sociala sammanhang och verksamheter som bygger på den vitala mixen av anställda och frivilligt verksamma. Såväl den tidigare som den sittande regeringen har i utredningsdirektiv och programförklaringar uttryckt sin avsikt att underlätta för den ideella sektorn att verka inom vård, omsorg och socialt arbete. Under de senaste 15 åren har allt fler föreningar ökat sitt samarbete genom till exempel Forum för frivilligt socialt arbete, Ideella Arena och **famna**.

Det är belysande att jämföra dagens förståelse och intresse för frivilligt socialt arbete med direktiven till 1991 års socialtjänstkommitté. I de senare citeras rapporter om negativa klientupplevelser vid besök på socialbyråer och andra omfattande brister i kontakterna mellan klienter och socialtjänsten. Ingenstans i texten diskuteras andra förslag än att inom den kommunala socialtjänsten göra organisatoriska och kompetensmässiga förändringar.

Frivilligorganisationernas sociala arbete fanns inte, oavsett om det utfördes av anställda eller frivilliga. En uppvaktnings av kommitténs ordförande och huvudsekreterare resulterade dock i att kommittén gav Sköndalsinstitutet i uppdrag att skriva ett delbetänkande om frivilligt socialt arbete (SOU 93:82). Med det inleddes en ny epok där det frivilliga sociala arbetet fick kontur och innehåll genom en växande kunskapsproduktion, till nytta för både verksamheternas utveckling och samhällsdebatten.

Vi står i dag på en säkrare grund vad gäller kunskap om frivilligorganisationernas möjligheter och tillkortakommanden, dess relation till den offentliga sektorn och människors inställning till att delta som volontärer.

De frivilliga hotar inte att rasera välfärden men är inställda på att medverka och utveckla densamma. Det finns inga arméer av frivilliga att kommendera fram men det finns allt fler som söker uppgifter. Frivilligt verksamma människor får förvisso ingen månadslön men frivillighet är inte utan kostnader, något som organisationerna måste lära sig uppskatta och redovisa och kommunerna betala för. De praktiska insatserna ger underlag för opinionsbildning och bra opinionsbildning stärker förståelsen för vad praktiken behöver. Frivilligt socialt arbete är en del av välfärden, som medverkare, som utvecklare, som granskare och som röst.

Lars Pettersson
Famna

Fakta Famna

Famna är en intresseorganisation för de föreningar, stiftelser och företag som bedriver vård och omsorg utan vinstsyfte. Organisationen vill öka den politiska förståelsen för vad idéburen och non profitbaserad vård och omsorg betyder för samhället i stort och för enskilda individer samt bidra till en ökad mångfald inom svensk hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

FOTO: GUNILLA LUNDSFRÖM